

25-річчю Народного Руху України присвячується

Рец. на Гончарук Г. Народний Рух України. Історія. 1989–1996 рр. Видання друге, доповнене. – Одеса: «Астропринт», 2014. – 336 с.: іл.

На початку липня 2014 року Верховна Рада України прийняла постанову «Про 25-річчя Народного Руху України за перебудову», у якій рекомендувала державним структурам відмітити цей ювілей низкою заходів. За нашими даними чи не наймасовішими були зібрання у Миколаєві. У святі взяли участь, крім рухівців, голова обласної ради Тарас Кремінь, заступник губернатора Микола Романчук та численні жителі міста. В офісі НРУ в Києві відбулася X Міжнародна науково-практична конференція «Історична роль «Народного Руху України» у відновленні української держави та побудові громадянського суспільства», у якій взяли участь до двадцяти виступаючих. На жаль, про попередні дев'ять конференцій ніхто згадати не міг, бо їх, начебто, не було в реальності. Не зрозуміло, чому «Народний Рух України» організатори конференції затиснули в лапки.

По-своєму відмітили ювілей НРУ в Одесі, яка визнана центром дослідження минулого Руху. В Одеському національному політехнічному університеті, точніше, на кафедрі історії та етнографії України, захищено вісім кандидатських дисертацій з одинадцяти по всій Україні, написано низку монографій на рухівську тематику.

І цього разу саме 9 вересня 2014 року у Будинку вчених відбулася презентація книги професора Григорія Гончарука «Народний Рух України, історія» (видання друге, доповнене) та прес-конференція за участю керівників, організаторів Руху на Одещині.

Перше видання побачило світ в 1997 році. Воно знайшло позитивні оцінки серед фахівців як в Одесі, так і в Києві та в інших науко-

вих центрах України. Що ж нового запропонував автор цього разу? По-перше, ще більше уваги приділено крайовим, обласним організаціям цієї першої і найпотужнішої громадсько-політичного (пізніше партії) опозиційного угруповання України. І це правильно. Без масової підтримки в регіонах ініціатива, передусім київських письменників по створенню НРУ, не досягала б мети. Названі місця (не

кожна організація мала можливість провести установчі конференції у своєму рідному місті), уточнені дати створення таких структур, а перші керівники організацій не тільки названі і установлені терміни їх головування, а навіть розміщені їх фотографії. Таких 61 світлина.

По-друге, ще більше уваги приділено значенню Руху в виборюванні незалежності України. З'явився розділ «незалежність України – найяскравіше досягнення Руху...». Автор до-

водить: не тільки безпосередньо рухівці у складі «Народної Ради» у Верховній Раді України боролись за прийняття «Акту проголошення незалежності України», але й опосередковано: «... сам факт виникнення Народного Руху України як опозиційної масової організації, його Програма, підготовка до Установчого з'їзду, боротьба за створення обласних структур, рішення з'їздів та дія Народної Ради України створили стійку незалежницьку атмосферу, патріотичне зрушення у свідомості і почуттях громадян, у тому числі у більшості української еліти, що врешті-решт інтегрувалась в проголошення незалежності України» (стор. 136).

По-третє, у книзі знайшов обіцяний склад керівних органів Руху. Читачу буде цікаво

знайти прізвища осіб, які пройшли свій шлях по-різному: одні залишилися відданими ідеями Руху, другі знайшли свою політичну долю в інших політичних структурах, а треті так захопились кар'єрним ростом, що опинились в Партії регіонів (стор. 67–69).

Хочеться віддати належне автору за те, що збережений науково-популярний стиль книги. Рецензенти відмічали цей стиль першого видання, а нині він навіть посиленій. Тут є все: і образність, і вдалі аналогії, і порівняння, метафори, і влучні, небагатослівні характеристики персонажів. Про значення Установчого з'їзду, зокрема говориться: «саме з'їзд і те, що відбувалося навколо нього, у результаті виявився національним, соціально-історичним, політичним землетрусом, який зрушив колоніальний світогляд, свідомість українців, започаткував наростання національного мислення, гідності, достоїнства, впевненості у своїх силах та незворотності процесу визволення, відродження України. То був початок кінця імперського панування на землях України і початок великого Руху за незалежність. Відбувся вибух надії українців за свободу (стор. 74–75).

Достоїнством книги є також і те, що жодна особа, яка брала участь у виступах, дискусіях на з'їздах, не забута, знайшла своє місце у могутній ході рухівців за незалежність України. Серед додатків знаходимо найоб'ємнішим «Форуми НРУ в особистостях та документах». Кожен при бажанні знайде себе. Та чи буде цікавим шукати себе тим, хто заради кар'єри зрадив ідеям Руху, а значить і незалежності України і опинився в стані проросійських партій. Автор віддає належне активним організаторам Руху, цитує їх виступи, аналізує поведінку, а також нищівно критикує їх помилки, некоректні політичні висловлювання. Передусім це Іван Драч, названий в книзі батьком НРУ, Дмитро Павличко, Володимир Яворівський, В'ячеслав Чорновіл. Безжалісний автор до помилок рухівців. Про це свідчать навіть назви розділів: «Перемога, яка засвідчила по-

разку», «Тупцювання на місці», «Назустріч загибелі», «З'їзд амбіцій, ілюзій», «Стратегія розгубленості» та інші.

Не можна не помітити, скажімо так, новаторський підхід до аналізу історіографії НРУ. Молоді автори, особливо дисертанти, щоб прихилити, задобрити впливових осіб, авторитетів в історії притягують їх праці, особливо підручники, прямо таки за вуха до своїх праць, забуваючи про те, що підручники не є науковим дослідженням, а вони пишуться на базі уже здійснених досліджень. В книзі бачимо інше: називаються автори і їх публікації тільки по заслугам перед темою. Це справедливо. Історіографія – наука, а не політика.

При порівнянні першого і другого видання читач, на перший погляд, здивується. Мовляв, друге видання пишеться доповненим, а за кількістю сторінок значно поступається першому: 336 до 378. То де доповнення? Насправді доповнення є за рахунок скорочення емоційних сторінок про тяжбу з керівництвом НРУ, яке намагалося привласнити рукопис першого видання в 1997 році, але суд примусив повернути рукопис автору. Г.І. Гончарук поступив по-християнськи: пробачив, забув, не став писати про недобрі справи вдруге. У зв'язку з цим назву книги можна було зробити інтригуючою: ... Видання друге, скорочене і доповнене.

Про недоліки книги теж слід сказати. Вважаю невдалим позбавлення другого видання емоційних світлин про з'їзди Руху, осіб групових сюжетів. А видавництво «Астропринт» чомусь позбавляє книжок, утому числі і рецензуємої, іменного покажчика.

Надихаючим для істориків, особливо молодих, є висновок у розділі «Гідний досліджень»: «Отже, маємо підстави сподіватись, що написане про минуле Народного Руху України – не завершення досліджень, а тільки початок». Це правильно: до минулого Руху, як і до історії незалежності України, стежина дослідників не заросте.